S. 6499

DECLARATIA MEMORIAŁV

EXORBITANTIEY, Y PROCESSV AKADEMIEY KRAKOWSKI,

MIEDZY STANY KORONNE DRV-kiem podánego, pod czas Interregni Roku 1632.

A PRZYTYM ZARAZ Pámietne Memorialiśćie Authorowi tegoż Memoriału.

3°

XVII - 2022 - III.

Wydał iákiś Memorialiſtá / *Memoriale Exorbitanciey, y Proceſſu Akádemicy Krákowſki*, w ktorego piſániu odeßłá go była *Memoria*. Co potym znáć / iż śiłu rzeczy / á oſobliwie Prawdy piſáć zápomniał / ktorą mu tu przypomnieć nie záwádźi: ták dla niego ſámego / iáko też y dla drugich / rzeczy niewiádomych / ábo wiec źle o niey ſprawionych.

Naprzod nápiſał Memorialiſtá że *Oycowie Iezuiści Roku Páńſkiego* 1622. *poczęli ſzkoły otwieráć w Krákowie autoritate propriâ*. Tu zápomniał prawdy. Bo Jezuici nie *propriâ* (to ieſt *priuatâ & illegitimâ*) *autoritate* ſzkoły otwieráć poczęli / ále *eâdem autoritate, quâ* onęż przed kilką ſet lat / támże w Krákowie otworzyli Pánowie Akádemicy / to ieſt. *Autoritate & vigore Priuilegiorum Sedis Apoſtolicæ*, ktore ſą vznáne *ab eâdem Sede*. Roku 1630. 15. *Aprilis*. Ktora to *Sedes olim*, wprzod ná prośbę Krolá Kázimierzá wielkiego / moc niezupełną PP. Akademikom do vczenia / á potym zupełną ná żadánie gorące Krolá Jágelá onymże pozwolilá / iáko to y Státutá Koronne / y Chronikárze Polſcy świadczą.

Powtore. Nápiſał Memorialiſtá/ że Oycowie Jezuići *poćiągneli ták Inhibiciey, że ſpráwę w wiedli do Rzymu, wźiąwſzy Actorat ná ſię.* Tu zápomniał Memorialiſtá prawdy. Bo Jezuići nigdy nie poćiągáli Inhibitiey/áni ſpráwy do Rzymu nie w wiedli/áni *Actoratum* ná ſię wźieli. ále ſámiż PP. Akádemicy do Rzymu poſzli/ Jezuitow pozwáli/ Aktorámi ſámiż byli/ á Jezuitow *tanquam reos conuentos* przez wſzytkie terminy *in Rotâ Romanâ* zwyczáyne przeprowádźili/ áż *vltimatè* z nimi przegráli. Niech że ſię Memorialiſtá w tył głowy zádrápie/ azá mu tá prawdá do pámięći przydźie/ z ktorą ſię kráſno minął. A żeby ſię nie wymáwiał/ iż to *contra bonos mores*, co mu rádzą/ niechże ſobie przeczyta/ ſwoię do Oycá Swiętego ſupplikę podáną/ á tu iegoż ſłowy/ ácz ſkroconymi odemnie przytoczoną. (*Beatiſſime Pater, licet Vniuerſitas Academiæ Cracouienſis, eiusdemque Rector, & Profeſſores, deuoti Sanctitatis V. Oratores, à tempore, cuius non exſtat memoria, ſint in pacifica poſſeſſione etiam priuatiuè quoad omnes in dictâ Ciuitate Cracouien. publicè legendi, &c. Nihilominus Patres Societatis* IESV, *ignoratur quo iu-*

re,

re, à quibusdam diebus iactant, velle in suâ Ecclesiâ S. Petri, Collegium erigere, &c. quod cum sine grauamine Sanctitatis V. oratorum fieri nequeat, ideò eidem humiliter supplicant, quatenus dignetur, causam & causas, quam & quas iidem Oratores contra Patres Societatis IESV *habent, & mouent, haberéque & mouere volunt & intendunt, audiendas, cognoscendas, decidendas, finéque debito, prout iuris fuerit terminandas, alicui Sacri Palatij Apostolici causarum Auditori committere, cum potestate citandi, inhibendi præfatos Aduersarios toties quoties)* To twoiá y twoich Supplikácya Pánie Memorialistá. Piszże teraz y vdáway Stanom wszytkim przezacnym / że Jezuići spráwe do Rzymu w wiedli / y *Actoratum* ná sie wzieli. Czy maß wstyd w oczu? czy miáleś pámieć przy sobie to *Memoriale* piszac? Bá wierzć tu ieszcze przypomnie: że to PP. Akádemikom nie nowiná táki *Actorat* ná sie brác w Rzymie / ktorego sie ty Pánie Memorialistá wstydźisz zá nich. Azaß nietoß vczynili / gdy chćieli zábronić Wrocławianom Akádemiey; ábowiem nie do Proßowskich Seymikow / áni do Wárßawskich Seymow vdáli sie / wiedzac to / że te Sta-

nowKoronnych ziázdy/ iáko Kátholickie/ w to ſie wdáwáć nie miały/ y nie mogły/ ále do Rzymu/ łáſki tego zábronienia żebrząc/ á przyczynnimi liſtámi Krolá Alexándrá mocno ſie wſpieráiąc. Widźiß Pánie Memoriáliſtá ſtáry zwyczay PP. twoich Akádemikow ſprawy ſwe ßkolne w wodźić do Rzymu: á nie ná Seymiki. Dla czego nie dźiwuy ſie że Jezuici Seymiku Proßowſkiego/ *Anni* 1625. nie poſłuchali: bo im tego Seymik zákázował náco práwá nie miał. á Jezuici to vczynili/ áby iako *fideles & non Nominetenus Eccleſiæ filij*, władzą Stanu Duchownego nád ßkołami/ od ſamychże náßych Státutow Koronnych w Conſtitutiey Piotrkowſki *Anni* 1562. przyznáney przeſtrzegáli.

Potrzećie nápiſał Memoriáliſtá/ że práwo Akádemikow z Jezuitámi o ſáme poſſeſią było/ nie wtrącáiąc praw y Przywileiow y Confirmátiey Krolewſki y Rzeczypoſpolitey. A tu práwdy zápomniał Memoriáliſtá: á nie iedney. Bo nie o ſáme Poſſeſią ále o *Ius ipſum ad poſſeſſionem* roſpierały ſie z ſobą ſtrony w Rzymie: czego ſie mogł doczytáć Memoriáliſtá w ſámym tytule

Litte-

Litterarum Executorialium, to iest Dekretu ktorym sprawy odsadzeni sa Akademicy/ y Mandat Exekutiey przeciwko nim iest wydany. ktory tytuł taki iest. *Litteræ Executoriales Sacræ Rotæ Romanæ, De Iure publicè legendi contra Vniuersitatem Studij Generalis Cracouiensis.* Co też świadcza trzy Commissije po Appellatiach trzech v Oyca Swietego przez PP. Akademiki vproszone/ w ktorych sa rzetelnie te slowa od nich w supplikacyach (ktorymi prosili/ y vprosili aby sprawa ich drugi y trzeci raz sadzona była) położone. *De, & super Iure legendi in dicta Ciuitate.* Nuż Memorialista: o samesz tylko Possessia rospierali sie Akademicy z Jezuitami w Rzymie: Widzisz żeś pamieci nie miał domá/ gdyś to / nie *Memoriale*, ale *Obliuionale* pisał. A krom tego zapomniał Memorialistá że PP. Akademicy / cokolwiek mogli *ex Priuilegiis, Statutis, & Confirmationibus Regum, & Regni*, szukali/ dobywali/ vkazowali / przez siedm lat w Rzymie / á gdy pokázáć nic nie mogli/ przegrać musieli. Jakoż y teraz pokázáć nie mogą/ tylko ludziom oczy mydlą/ á *specioso, & apto ad commouendos animos, prætextu, infringen-*

dorum

dorum Iurium Regni, per Scholas Patrum Societatis Cracouiæ, ánimuße Stanow wßytkich poburzáia/ á ná orzech nigdy rzeczy nie przywioda. Czego wßytkiego przyczyná ieſt tá/ iż práwá żádnego nie máią/ y przezpráwia żádnego nie ćierpią. Bo gdyby mieli práwo/ doſićby nie mądrze vczynili/ gdyby przy tákim koßćie y záćiągu w Rzymie/ gdźie ſie ſámi porwali/ z nim ſie nie ozwáli/ áni go vkazáli. A rozumiałbym ia że to ná zmowie/ y *colluſorie* z Jezuitámi vczynili. Boć to wiere foremna *litigatia*: śiedm lat ſie o práwo ſwárzyć/ á práwá Sędźiom nie vkázáć. y práwem ſie przećiw Adwerſarzowi nie bronić. Abo tedy Akádemicy práwá y Przywileiu nie máią/ y Stany dármo turbuią: ábo nierozumnie y ná ſwa ßkodę go nie vkázuią. á zátym ſobie ſámi á nie Jezuići im winni: ábo wiec *colluſia* ieſt *inter Partes*, á zátym Akádemicy *ex Ordinibus Regni* ſobie żart y Comedią ſtroią. Jabym rádźił PP. Akádemikom w krotká iść/ wypiſáć rok/ mieyſce/ date/ Krolá/ Státutową kárte/ ábo Inſtrument ſam Przywileiu/ lubo Confirmátiey vkazáć. Niechby kiedykolwiek tego cośia wylegli y ochrzćili/ żeby

wßem

wszem Stanom iáwno było/ y sámym Jezuitom bláſk był. Bo wyćiągáć po Stanách w tey rzeczy/ iuż indźiey z tákim dozorem exáminowáney/ſądzoney y oſądzoney/*cæcam fidem*: to y *poſtulantibus iniquum*, y Stanom Koronnym *indecorum* ieſt.

Poczwarte/ nápiſał Memorialiſtá/ że *Iezuićí ſwymi ſpoſobámi otrzymáli Poſſeſſia, funduiac ſię w Rzymie in Bullis.* A tu zápomniał prawdy Memorialiſtá. Naprzod że *ſwymi ſpoſobámi.* iákoby rzekł/ chytrymi y wykretnymi. Co ták nie ieſt/ bo ſie tá ſpráwá toczyłá wkłar/ iáśnie/dowodnie/ rozmyślnie/ przez śiemd lat iáko ſam vznawa: wracáłá ſie do Sędźiow/ ſpolnie od oboiey ſtrony obránych/ y po kilku rázy przemienionych/ náżądánie y Apellátie PP. Akádemikow: ßłá przez *Signaturas Gratiæ, Iuſtitiæ*, á to PP. Akademikom k woli nie Jezuitom: Jákoß to Pánie Memorialiſtá *ſwymi ſpoſobámi* otrzymáli? Jść było do ſwego Agentá/ *R. D. Vſtinenſem*, á dowiedźieć ſie od niego/ iáko pilnował ſpráwy/ iáko nigdźieß nie záſpał/ iáko terminow áttentował/ iáko informował *Iudices*; *aliás* ieśli ieſt oßukány/to iemu niebora-

kowi niedozor y glupſtwo/ á pono y *malam fidem* przypiſuieſz. bá y *Iudices S. Rotæ* vrážaſz. á ieſli *Agent* oſzukan nie ieſt/ y *Rota Sacra* zá ſłuſznoſcią ſzłá. toć Jezuici / nie ſwymi/to ieſt wykretnymi/iáko ty potwarnie rozumieſz/ álе ſwymi/ to ieſt ſłuſznymi/ y zá tákie *á S. Rotâ* vznánymi ſpoſobámi ſpráwę wygrali: y wyście im *impenſas litis ex Decreto*, przegrawſzy záplácili. Wiec nie tylko ſie *in Bullis* fundowáli Jezuici / álе też *in Iure Communi*, ktore Akádemikom doſyć rzetelnie/ dowodnie/ geſto/ ieſt vkazáne. Nád to też y tym/ że Akádemicy nic vkazáć w ſwych y Koronnych práwách/ przywileiách/nie mogli/ czemuby ſzkoły Jezuickie derogowały. Co ſie też właſnie y iáſnie widźieć dálo tu w Koronie/ w Wárſzáwie ná Seymie Roku 1626. gdy tegoſz práwá/ ktorym potrzaſáią/ y ktorym Stany ná Jezuity iákoby ná *Violatores Iurium Regni* oſtrzą/ pokázáć nie mogli: choć to ná nich Poſelſka izbá/ w ktorey po trzykroć ná Jezuity perorowáli/ rzetelnie wyćiągálá. Przynamniey tám ſie mogli nie bać o ſwoy Przywiley: przynamniey tám ſie wſtydáć nie mieli czego. byl też tám tego plác od nich obrány / y Ich

MM. Pánowie Posłowie tám obecni/ byli tego godni: bá y należálo ná tym Pánom Akádemikom.

Po piąte. Nápisał Memorialistá/ że *Restat principale punctum negotij*, to iest *cognitio & defensio, Iurium Priuilegiorum Vniuersitatis*, ktore *iura* nie sa Akádemiey ále *Reipublicæ*. A tuś prawdy zápomniał Memorialistá; Acześ zwyczaynego twego *locum communem* nie zápomniał; Wieß ty dobrze/ że Ich MM. Pánom obywátelom Koronnym miła iest *libertas*: milße nád zdrowie *Priuilegia* y *Iura Regni*: wieß iż o nie lewem & práwem czynić zwykli. y mądrześ to wedle zwyczáiu twego przytoczył/ że idźie o práwá y Przywileie *Vniuersitatis*, ktore nie sa Akádemiey ále *Reipublicæ*. Proße Pánie/ dobrze sie w głowe zádrapćie znowu/ przypomnićieß te *Iura*, te *Priuilegia Vniuersitatis*, co to *non sunt Academiæ sed Regni*, co ie to Jezuići wzrußáia/ dla ktorych wzrußania ostrzyß wßytkie Koronne Stany ná Jezuity tak dawno. wżdy iuż mień to dziecie áby teraz/ kiedy iuż vkochane *Interregnum* przyßło/ kiedy iuż plác. *Hic Rhodus hic saltus.* muż ieno mocno skrob *occiput cæcum.*

Jáko ćie nie wſtyd *impoſturam hanc* Koronie czynić wſzytkiey: Máło wam było ná śiedm ábo dźieśieć lat/ rozbierać/ okázować te ſprawe/ y *merita* iey: wywodźić świádki/ y práwá/ circumſtantiom ſie z bliſká przypátrzyć: Pokiſz bedźiećie Korone tymi płonnemi mowámi y nowinámi mieſzać y wieſzać: *Romam appellaſtis, Romæ fuiſtis, Romæ* (śiedm lat) *litigaſtis, Romæ victi eſtis.* vmyićieſz ſie/ podźiękuyćie zá láſkáwy dekret/ktoregościeſámiſz ſzukáli. Czemuśćie ſie tu nie roſpieráli przed námi/ to ieſt przed Stanámi Koronnymi/ iáko to teraz/ niewiem ieſli dobrze/ zámyślácie: Czemuśćie nie chćieli ſie zdáć ná vznánie Ich Mośćiow cztерech Xięży Biſkupow/ná to od Jego K. M. *Anno* 1626. z Warſzáwſkiego Seymu wyſádzonych/ *ad cognitionem*, bá y *ad compoſitionem amicabilem, &c.* áleśćie *die* 16. *Iulij* támtegoż Roku/ odpowiedźieli Ich MM. Xięży tym Commiſſárzom/ żeśćie w żádne trákтáty wdáwáć ſie niechćieli/ ále Dekretu *Sedis Apoſtolicæ* zgołá w tym czekáć wolą mieli: Że ſie wam tedy Rzymu chćiało; mieyćieſz go. Teraz potrzaſácie dekretem iáko płátem/ ná Cenſury y Excommuni-

kátie

kátie niedbáćie/ y Koronne Stany w toż mieſzáć chcećie. Mowićie/ że wam Krol práwá poprzyśiągł/ záraz kiedy y Koronie: bárzo dobrze. ále ktorez: naprzod/ nie te ktorych nie maćie y pokázáć nie możećie/ ale te ktore maćie. potym te ktore wam y Krol/ y Rzeczpoſpolitá nádał y nádáć mogł/ á nie inne: to ieſt/ te ktore nie wydźieráią z rąk Stanowi Duchownemu władzy iego: *conceſſionis Iuris, poteſtatis legendi* trybem wſzytkiego Chrześćiáńſtwá. Pozwolił Papież/ Krolowi Jágelowi Akádemią fundowáć: ále ſobie rąk nie związał do pozwolenia tegoż drugim. Co wy bárzo dobrze wiedząc/ nie dawnych lat/ Xiędzá Jánidłá Rektorá/ poſyłáliśćie *ad Paulum V.* proſząc o tákie rąk ſobie związánie/ czegośćie nie otrzymáli. Vczynił też Statut Krol Jágiełło/ áby był ieden Rektor w Krákowie. Prawdá. ále tey ſzkoły: ktorą zá pozwoleniem Pápieſkim otwieráł/ á nie tey ktora támże imna/ zátymże Pápieſkim pozwoleniem/ czáſow potomnych poſtánowiona być mogłá. Gdyż *par poteſtas non derogat pari*: á dáleko mniey *eadem ſibi ipſi*: Dał wam Krol Jágiełło práwo/ áby Kánclerz Koronny był

Kánclerzem wáßym/y ieſt to w Státućie. Po-
przyśiągł wam Krol prawá. á możeß też to po
przyśiądz? Nie. Y dla tego/ Stolicá Apoſtol-
ſka / ktora wam moc dálá do vczenia w Krá-
kowie/onáż też wam ſámá záwżdy podáie Kán-
clerzá/ Krakowſkiego Biſkupá / á w tym nie
łamię praw wáßych/ áni *Iura Regni*. A co wy
to nauczaćie/ ábo przynamniey occáſią niekto-
rym z náßych podáiećie / do mowienia / że Pa-
pież nie ma nic do wáßych ßkolnych praw w
Polßcze: to gruba y ßpetna/ y nie Katholic-
ka *propoſitia*, pachnąca ſercem Heretickim /
y Atheiſmem/ á pono ſię iey vczymy/ od was
ktorzy to ſię *Magiſtros Regni* názywaćie. Co
też powiádaćie że ſię wolnośći Szlácheckie
przez ßkoły Jezuickie łamią. Bá owßem przez
te wáße poſtępki: bo wy kładźiećie ná nas
Szláchtę ten Mmßztuk / áby nam w Krá-
kowie nigdźie / ieno do wáßych ßkół/ wolno
nie było dáwáć ná ćwiczenie náßych ſynow:
Y ſynom náßym táką przyśiegę *contra veterem*
Academiæ morem ná toż czynić każećie. co ie-
ſli nie ieſt niewola / y nie náſtępowánie ná
náße wolnośći Szlácheckie/ niech każdy oſą-

dźi;

dźi; bá sądźić nas wiele / ále co z tym rzec / dla waszego vporu niewiemy. bo gdy wolności swey zażywáiąc do Jezuitow swe syny damy abo poslemy; wy / y wászy vczniowie / ná syny násze / despektowániem / szárpaniem / bićiem / zránieniem / ná gospody náchodzeniem / ták długo nástepuiećie / áż ie ábo do szkol chodźić ábo z Krákowá precz odiecháć przyniewolićie. Co / táką iest niewolą / iákiey Krol żáden ná nas nie záćiąga: y gdyby záćiągał / wszyscybysmy to sobie zá oppressią mieli. Ale że to *Alma Mater Vniuersitatis* czyni; ćierpieć / milczeć / y nád to dźiekowáć wam y bronić was muśiemy. Ták wy dobrze bárzo y szczerze nászych wolnośći Szlácheckich przestrzegáćie! Ale to puszczáiąc precz: á do mego Memorialisty sie powracáiąc / musze mu tu iedne rzecz przypomnieć y do vwáżenia podáć. Wiemy iż Jezuitow Krol August zá *Incolas Regni* przyiął / y Przywileiem to im obwárował: przyiął ich do Korony / á naprzod do Miast Krolewskich / przypuśćił ich / y *bona illorum* do Ziemstwá: to iest do praw Szlácheckich / że zá niemi

śiedzą

śiedzą. á przyiął ich *cum toto & integro instituto ipsorum.* Maią tedy práwo od Krolá Jezuićí mieszkáć w Koronie y w Miástách Koronnych/ y żyć *secundum suum laudabile institutum.* To Práwo y Przywiley/ poprzyśiężony iest tymże Jezuitom od Krolow nástępcow Augustowych/ zárowno z innymi Obywátelámi tych Państw. To zátym prá-wem y przywileiem poprzyśiężonym śiedząc/ wolno Jezuitom w Krákowie mieszkáć/ wolno im támże *secundum institutum eorum* żyć. wolno im tám szkóły y *Collegium* stánowić/ bo to ich *institutum*; á te wolność przywileiem ztwierdzoną máią/ limitátiey żádney w tym nie máią/ poprzyśiężono to od Krolow máią. Toć pewnie Jezuićí gdy w Krákowie szkoły otwieráią/ wolnośći od Krolow nádáney y poprzyśiężoney záżywáią. Toć zátym Akádemicy Jezuitom wolność od Krolow nádáną y poprzyśiężoną łamią: A Jezuićí Akádemikom żádnego práwá y przywileiu nie pśią. bo go Akádemicy pokazáć nie mogą: to iest/ nie máią. Przeyźrzy śie w

tym

tym punkćie káżdy báczny / á oſobliwie ty Memorialiſtá.

Inſzymi nie pámiećiámi / dárnie ná ten czás Memorialiſte tylko to przydam / co mu deſperniacemu nádźieie vczynić może. Nie frá-ſuy ſie Pánie Memorialiſtá / y z Clientámi twoimi : nie trzebáć bedźie inſzego mieyſcá ſzukáć / dobrzeć tám mieſzkáć gdźie y teraz / chociaż zárowno z Jezuitámi. Dobrzyć lu-dźie / y zgodni Jezuici / tylko wy pokoiu ſá-mi chćieyćie y *media* do tego przyſtoynych zá-żywayćie. Szpetnać to w ludźiách vczo-nych y godnych *affektem* ſie rządźić : y rozu-mowi / mieyſcá nie dawſzy / *iniquas rationes ſectari*, y do innych ludźi wiádomośći / iákoby *veriſſimæ & iuſtiſſimæ* były podáwáć. Nie mać to v mądrych / á zwłaſzczá Duchownych mieyſcá: *quò non poteſt pellis leonina, pertingat vulpina.* Ani ono. *Dolus an virtus quis in hoſte requirat.* Człowiek dobry ktory ſprawiedliwo-ści ſzuka ; woli ſpráwe ſtráćić / niżeli iey nie-ſzczeroścća / y *malis artibus* popieráć. Czło-wiek mądry zániechywa controverſiey / kiedy mu *altera pars* pokázuie *iuſtas ſuæ cauſæ ratio-*

nes,

nes, á daleko wiecey kiedy zayda *legitimæ Iudicum deciſiones*. á ießcze daleko wiecey/ kiedy mu *pars aduerſa*, chociaż *Iure Victrix*, ofiáruie *æquas pacis conditiones*. Co Akádemicy od Jezuitow wßytko máią. wßák od wielu lat *Vnionem* z nimi / y *cum toto corpore Academiæ æquis* bá y ſtádź *optandis conditionibus* chćieli / y pono teraz chćieć beda / żeby ſie nie zdáli być nieżytymi ná ich ſkwierki w tey ſprawie: pono też żeby zábiegli záwiedzieniu duß ich / ktorych niewiem ieſli nie záwodzą / w tym: że vdawßy ſie (iákoż tak mieli vczynić / á nie ináczey) do Stolice Apoſtolſkiey/ y od oney *cognitionem cauſæ* proſiwßy / y vproſiwßy; dekretowi przeczą / y ſłowy tylko ále nie *re ipſa* onemu ſie poddáią. Cenſury y karánia Pápieſkie ná ſie záćiągáią / y w toż *periculum* wielu inych záwodzą. á málo bym nie rzekł / że ná tákiż hak Stany Koronne naganiáią. Co ten twoy Memoriał miły Pánie Memorialiſtá / doſyć iaſnie opiewa. A wiere y Akademikom to nie zdrowo/ y Stanom Koronnym nic potym. Lepieyby żeby ſie Akádemicy ſwym/ á Jezuićí też ſwym contentowali. Zaczym nie

trze-
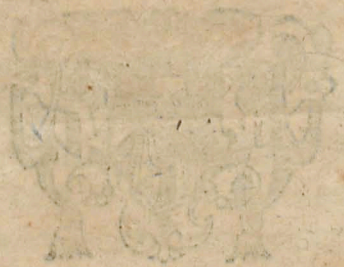
trzebáby było Rumátiey ktorą Memoriáliſtá grozi / áni podwod ná prowádzenie ſie z Krákowá / ktory ponoby was nie wßytkich płákał. Zgodá / Miłość / Rozum / Prawdá / vkoi was obiedwie ſtronie. Y nas też Stany Koronne z wámi / ktorzy dla wáßnych ßkolnych roſterkow pokoiu ná ziázdách / ná Seymikách / ná Synodách nie mamy.